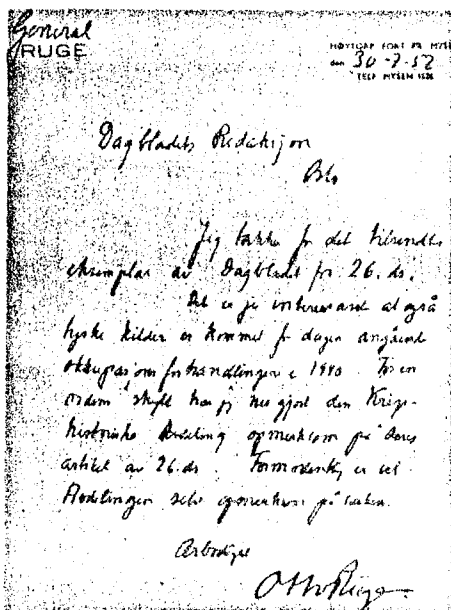

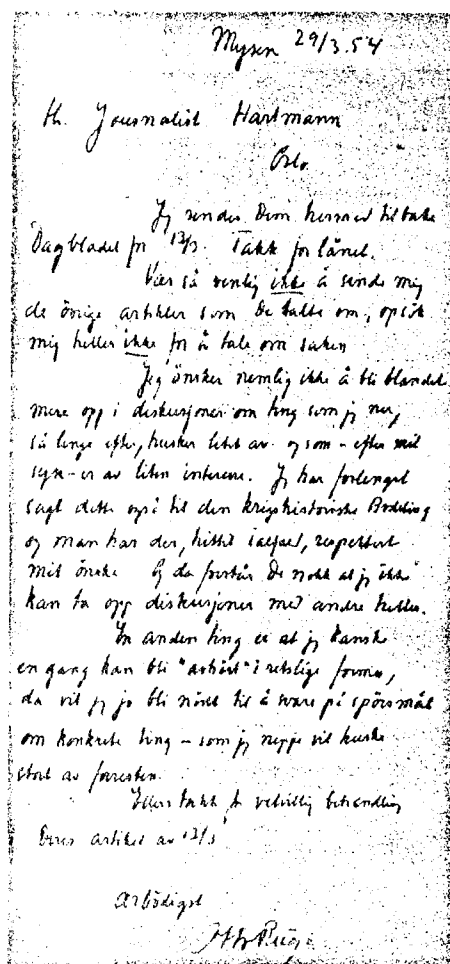
102774

Avstanden mellom den hevdvunne oppfatning og det som egentlig skjedde i 1940 kan gi noen hver en støkk, skriver statsstipendiat **SVERRE HARTMANN** i denne artikkelen, der han blant annet kommer nærmere inn på general Ruges reaksjon på offentliggjørelsen av hovedbestemmelsene i Narvikavtalen først i 1950-årene.

RUGE OG

General Ruge fant kildematerialet i Sverre Hartmanns artikkel i Dagbladet 26. juli 1952 «Interessant».

Hartmann redegjorde for hovedbestemmelsene i Narvikavtalen også i Dagbladet i mars 1954. Her er general Ruges reaksjon på redegjørelsen.

NARVIK-AVTALEN

Norges historie mellom 1905 og i dag er dessverre stemoderlig behandlet. Det foreligger større forskningsoppgaver enn almenheten tror. Derfor kan det også hende at det eksisterer felter som overhodet ikke er kartlagt. Men forhåpentlig vil det ikke finnes paralleller til det mørklagte kapittel om det som skjedde i perioden juni–november 1940.

Hvordan det lyktes å få tak i de avgjørende utgangspunkter til kartlegging av disse hendelser, er en historie for seg. Vanskelighetsgraden og avhengigheten av tilfeldighetens gunst åpner skremmende perspektiver. Kildene til denne ikke uvesentlige del av vår nasjonale historie kunne lett ha blitt liggende upåaktet i årtier fremover. Kanskje noen hadde ansett det for en fordel, en lykkelig

uvitenhet. Men det er i hvert fall et uverdigg standpunkt for en nasjon.

«Ennå er langt fra alle norske forhold i 1905 eller under den første verdenskrig 1914–18 klarlagt. Bør det være like lenge før hele materialet til Norges historie 1939–45 blir tilgjengelig for historisk forskning og offentlig kritikk?»

Den slekt som har gjennomlevd denne tid, har større rett til å få vite hele sannheten enn etterselekt.

Vi bør kreve OPPGJØR NA, både innad og utad. En «enighet» som bygger på folkets uvitenhet, er innvortes råtten og gir ingen styrke.»

Det var Johan Scharffenberg som innledet sin artikkel «OPPGJØR NA» med disse ord i SAM-

TIDENS første nummer etter krigen, i nr 1 i 1945. Og han brukte et sitat fra «Peer Gynt» som et memento og som en advarsel: «I anslens mangel har fyren med hoven sin beste engel.»

I dag har datateknikken økt informasjonsmulighetene enormt. Men samtidig er det blitt enda vanskeligere enn tidligere å orientere seg i en verden der vi får kastet vår klodes totalinformasjon i brokker og bruddstykker inn over fjernsynsskjermer via satellitter, i tillegg til presset via andre former for massemedia. Under disse omstendigheter er behovet for en så vidt mulig sannferdig orientering om vår nære fortid blitt enda større. Vi trenger fast grunn under føttene. Vi trenger ærlige utgangspunkter når vi sikter inn morgendagens problemer og løsninger. Også historie-

forskningen står overfor en velldig utfordring. Det forsøk som gjøres på å levere et bidrag i disse spalter, er meget beskjedent. Men kunne det, sin ufullkommenhet til tross, anspore og inspirere, ville forsøket og resultatene av det ikke ha vært forgjeves.

Det kildemateriale som underbygger artikkelserien i Aktuell om general Ruge og begivenhetene i Norge sommeren og høsten 1940, hadde sitt ene utgangspunkt i den originale krigsdagbok for Gruppe XXI, den tyske overkommando i Norge, for sambandsoffiserens forbindelser med forsvarssjef Ruge og hans stab i tiden 10. til 27. juni 1940. Til selve krigsdagboken knyttet seg en rekke originalbrev undertegnet av bl.a. general Ruge og hans stabssjef oberst Hansson. Som det vil gå fram av det følgende, fikk gene-

Denne faksimilen — fra 1952 — brakte Dagbladet i forbindelse med et intervju med Sverre Hartmann i august i år. — Oppsettet førte til et selvsomt innlegg av oberst O. Munthe-Kaas i Morgenbladet.

ral Ruge få uker etter at denne krigsdagbok kom til Norge, anledning til å stifte bekjentskap med særlig viktige deler av dens innhold, og anledning til å gi uttrykk for sin reaksjon. Den oppfatning at vår tidligere forsvarssjef ikke har fått anledning til å ta til motmæle og eventuelt forsvare seg, holder ikke stikk.

Forsøkene på — ikke å ramme general Ruge — men på å bidra til å avdekke et ikke uvesentlig kapittel av vår historie, har som ventet utløst de mest forskjellige artede reaksjoner. Det er en ikke liten avstand mellom hevdvunnen oppfatning av begivenhetene i 1940, og konturene av det nye bilde som i hvert fall enkelte aner er i ferd med å stige frem. At det lett gir noen hver en støkk, er ikke noe å undres over, ennskjønt graden av reaksjon undertiden har vært noe

eiendommelig. Oppmerksomheten er dessuten i en overdreven utstrekning blitt festet ved juni-problematikkens første fase, til fortregning for det som tross alt er hovedsaken, nemlig utviklingen etter at general Ruge den 23.—24. juni utfordret sin fortrolige instruks til daværende major Lindbäck-Larsen om å utnytte grensavtordningen som en befalskole for hæren, med sikte på å få bygget opp kadrene til en kommende norsk forsvarsmakt.

Den omstendighet at man har beveget seg uforfattet i de samme tankebaner gjennom droye års tid, gir oss ingen rett til å anse dette som en veletablert og urokkelig sannhet. Vi har vel ikke lov til å glemme at enstrømsrikskoen paradoksalt nok kan være ekstra stor i et demokrati, nett opp fordi tilliten til arverdige in-

stitusjoner og betryggende titler sjalter ut en mere kritisk holdning til de autoriserte versjoner.

Oberst O. Munthe-Kaas sen. offentliggjorde lørdag den 5. september en større artikkel i Morgenbladet under en overskrift som forfatteren selv hadde valgt: FOR-SØKENE PÅ Å RAMME GENERAL RUGE.

Obersten innleder med å hen-vise til en angivelig overskrift i Dagbladet for 26. august: «General Ruge stilte norske styrker under tysk overkommando». Og han siterer i det følgende hva artikkelforfatteren, Sverre Hartmann, skal ha uttalt ved samme anledning.

Disse usømmelige forsøk på å nedsette Norges forsvarssjef, general OTTO RUGES gode omdømme i vårt folk, må det protesteres mot, skriver Munthe-Kaas. Og han understreker hvordan han selv har gitt den korrekte historiske versjon i sin bok «Norges Grensevakten i Nordost fra 1918 til 1963» (Gyldendal 1964) der hendelsesforløpet i dagene umiddelbart etter kapitulasjonen og vedrørende ordningen av den militære grensevakten i Øst-Finnmark, er klarlagt. Denne bok har jeg (Hartmann) skriver obersten, både lest og anmeldt. Og det er riktig. «Dette til tross vil han nu gi inntrykk av at «nordmenn og tyskere stod side om side» ved Finnmarksgrensen. Offentligheten har krav på en korrekt fremstilling, så ingen nedsettende omtale av Ruges forvaltning av Regjeringsens fullmakt skal festne seg i folks erindring.

Til tross for at jeg har lest og anmeldt oberst Munthe-Kaas' bok av 1963, tillater jeg meg å skrive som angivelig gjort i Dagbladet for 26. august i år, skriver obersten. Han tar fullstendig feil — han har virkelig satt tingene på hodet. For det er obersten som har hatt anledning til å studere hva jeg har skrevet og offentliggjort for 18 år siden — bl.a. som ledd i en intens debatt i Dagbladet med sjefen for Forsvarets krigshistoriske avdeling, oberst Wilhelm Faye, den mann som i juni 1940 var sjef for grensevakten i Øst-Finnmark. Det dreiet seg om dokumenterte artikler eller om innlegg med sitater fra primærmateriale. Og en hovedsak var min artikkel offentliggjort den 26. juli 1952 i Dagbladet på første side under overskriften: GENERAL RUGE STILTE NORSKE STYRKER UNDER TYSK OVERKOMMANDO. Til sikring av Norges østgrense i juni 1940. De sorterte formelt under fylkesmann Gabrielsen. Nye opplysninger om den norske kapitulasjon og Hitlers beslutning om å angripe Sovjetunionen.

Det er denne artikkel anno 1952 som hos oberst Munthe-Kaas er blitt identisk med Dagbladets intervju med meg den 26. august, der overskriften er en ganske annen:

GENERAL RUGE i 1952: «VER TILBAKEHOLDNE MED OPPLYSNINGER».

I dette intervju var det gjen-gitt en faksimile av Dagbladet for 26. juli 1952 med min artikkel. Ingen som leser noenlunde kritisk, kan imidlertid unngå å oppdage at det er en faksimile av en eldre avis. Det er til og med under faksimilen skrevet følgende: «Utsnitt av første side av Dagbladet 26. juli 1952, der advokat Sverre Hartmann la fram sin artikkel på grunnlag av Gruppe XXIs krigsdagbok med notater fra forhandlingene mellom general Ruge og tyske myndigheter i juni 1940.» Jeg kan bare forklare dette med at den gamle oberst har lest Gud-leiv Forrs intervju med lupe, slik at forstørrelsen av overskriften i faksimilen har forstyrt forholdet til den egentlige overskrift og datering. Likevel står det tydelig av en gåte at Morgenbladets sjefredaktør Christensen som med beundringsverdig glød har gitt seg i kast med oppgaven å kritisere meg og mitt arbeid, kan ha glemt å se forbindelsene med det knapt ukegamle helsides intervju i Dagbladet da han mottok oberstens artikkel av 3. september — bortsett fra opplysninger i Dagbladets intervju to dager senere, den 28. august, opplysninger som burde ha vakt de fornødne motforestillinger.

Den nevnte artikkel av 26. juli 1952 ble av Dagbladet sendt general Ruge under hans adresse Høytorp Fort pr. Mysen. Som faksimilen av generalens brev viser, svarte Otto Ruge fire dager senere, og takket for det tilsendte eksemplar av avisen. Det var interessant at tyske kilder vedrørende «okkupasjonsforhandlingene i 1940» var kommet for dagen. Han hadde ingen innvendinger mot artikkelen. Han opplyste at han for ordens skyld hadde gjort krigshistorisk avdeling oppmerksom på artikkelen og det nye kildemateriale.

Den 13. mars 1954 offentliggjorde jeg en langt grundigere redegjørelse også for det som er hovedbestemmelsen i Narvikavtalen, nemlig avtalen om at de norske styrker skulle stå under tysk overkommando og få sine ordre via fylkesmannen i Finnmark. General Ruge, som trodde jeg hørte til Dagbladets journaliststab, sendte meg et brev den 29. mars. I dette brev, som også gjengis i faksimile, takker general Ruge til slutt for velvillig behandling. Min samtale med ham i september halvannet år tidligere hadde bekreftet det samme inntrykk. Han hadde intet å bemerke til min fremstilling av sammenhengen. Ifølge opplysninger fra oberst Carl Ruge i august i fjor har general Ruge båndlagt sine erindringer for 50 år.